

”Rydd et kulturminne 2011”

Norsk Kulturarv lanserer sin sjette aksjon!

For sjette gang inviterer Norsk Kulturarv Historielagene til praktisk innsats for bevaring av kulturarven gjennom aksjonen ”Rydd et kulturminne”.

– Deltakernes innsats gir en merkbar effekt i det lokale kulturlandskapet, og er et viktig bidrag i arbeidet med å styrke kulturminner og kulturmiljøer som kilder til kunnskap og opplevelser, sier styreleder i Norsk Kulturarv, Inger-Lise Skarstein.

Lokalt kulturminnevern

Norsk Kulturarv inviterer historielag, skoler og ulike lag og foreninger til å rydde, skilte og tilgjengeliggjøre kulturminner eller kulturmiljøer i sitt nærområde. Dette kan være alt fra rydding av gjengrodd utmark, minnesmerker og gamle veifar, til skjøtsel av en gravhaug, gamle hustufter eller forfalne bygninger. Aksjonen gir en unik sjanse til samarbeid med antikvariske myndigheter og historielag som kan bidra med verdifull kompetanse til prosjektene.

Vellykkede aksjoner

Norsk Kulturarv er en ideell stiftelse som arbeider etter mottoet ”Vern gjennom bruk”. Stiftelsen mener at våre kulturarvverdier best blir bevart og formidlet gjennom aktivt vern. Aksjonen ”Rydd et kulturminne” har blitt populær og skaper stort engasjement blant barn og ungdom over hele Norge.

Tidligere aksjoner har vært svært vellykkede. I fjor deltok over 7000 elever i 300 prosjekter over hele landet. I løpet av de fem gjennomførte aksjonene fra 1998 til 2009 har barne- og ungdomsgrupper nedlagt over 200 000 dugnadstimer. De mest vellykkede aksjonene blir gjennomført i et samarbeid mellom historielag og skoleungdom.

10 000 kroner til de ti beste prosjektene!

Tidligere år har vi gjennom samarbeid med Sparebankstiftelsen DnB NOR, kunnet tilby hver deltakergruppe et stipend på kr 3000 for sin innsats. Disse

Skoleelever rydder kulturminne, Nordnes skole i Bergen. Eier: Norsk kulturarv

pengene har vi ikke i år. Derfor sender vi stafettspinnen videre til andre private eller offentlige aktører i håp om at de ser verdien i dette arbeidet og kan hjelpe oss med økonomisk støtte. Som en gulrot vil vi allikevel tildele 10 000 kroner til de ti beste prosjektene.

Ubyråkratisk saksbehandling

Som ved alle aksjonene til Norsk Kulturarv har vi en ubyråkratisk og enkel søkeprosess. Søknader og innrapportering vil skje via internett. I tillegg til et enkelt søknadsskjema kreves kun 3 bilder som viser forskjellen på tilstanden ”før” og ”etter” rydding.

Norsk Kulturarv oppfordrer alle landets historielag til å bli med på årets aksjon!

Søknadsskjema og kriterier ligger på www.kulturarv.no og frist for gjennomføring av prosjektet er 1. desember 2011.

For ytterligere informasjon:

Prosjektleder, Thea Grobstok Dalen, telefon 612 17 722, e-post: thea@kulturarv.no

Norsk Kulturarv

Kontakten med Norge er viktig for norskættede på New Zealand

Av Torbjørn Greipsland

Bill Gundersen er president i den skandinaviske klubben i Norsewood og Dannevirke, i tillegg til at han er medlem i PR-komiteen for Norsewood-museet. I det dette skrives gleder han seg til den store skandinaviske festivalen som arrangeres i Norsewood på New Zealand i februar 2011.

Bills oldeforeldre var Ole og Marte Gundersen. De giftet seg i Kongsvinger kirke 27. mai 1872, bare tre dager før de gikk ombord i skipet Høvding i Oslo. De kom til Napier på New Zealand 15. september samme år. Med samme seilskute var mange fra Glåmdalen og Odal. Bill har slekt på blant andre gårdene Bjørnedalen og Knutsrud i Kongsvinger.

Interessen god

Om virksomheten til klubben sier Bill Gundersen at de forteller om pionerene som kom fra Norge, og ikke minst er slektsforskning en viktig del av virksomheten. Interessen i New Zealand for historien til de skandinaviske innvandrerne er ganske stor. Besøket på Norsewood pionermuseum er bra. Og ikke langt unna museet har den norske journalisten Øystein Molstad Andresen og hans Fiji-fødte kone Maria bygd parken Johanna's World med stabbur, stavkirke og overnattingssted.

Dyrs helse

Bill Gundersen forteller at mange av de norske etterkommerne har forlatt Norsewood, som nå bare har vel 300 innbyggere. Selv er han bosatt i Dannevirke 22 km unna. Som navnet sier slo mange av danskene seg ned der.

Bill har hele livet hatt ulike stillinger knyttet til landbruket med vekt på dyrs helse. Han besøker bøndene og han er til stede på de store storfeauksjonene for å se at alt er som det skal være.

– Hvordan er kvaliteten på storfekjøtt på New Zealand? – Veldig bra, er det kontante svaret fra Bill. Og han føyer til:

– Spis masse! – Hvor mange mennesker regner du med kommer til festivalen i februar? – Mange hundre alt i alt, og kanskje 500 på festmiddagen.

Over: Bill Gundersen på storfeauksjon, der et stort antall dyr selges om gangen. Nederst: Maria stavkirke og staburet som er reist i Johanna's World i Norsewood. Foto: Torbjørn Greipsland.

Torbjørn Greipsland er...

Forrige side: En blomsterrik hage og en villa med mange rom, hvert med sine karakteristika, vil uten tvil inspirere mange. Høyre: Dr. Kay Flavell med en av bøkene hun har skrevet. Begge foto: Torbjørn Greipsland.

omfatter skolehus og kirker som de norske immigrantene bygde. Et skolehus fra 1880 i West Mauriceville er godt bevart. Kay mener det vil egne seg ypperlig som et samlingssted for genealoger.

Men det er ikke bare de norske som har satt sine spor på New Zealand. Maoriene var der først. Og de har gitt navn til utallige steder, enten det er fjell, daler, elver eller kanskje bare et hvilested.

Forbindelser til andre land

– Min oppfatning er at det å studere historien beriker både nåtiden og fremtiden. Mange her på New Zealand sier landet ligger så avsides. Men når vi studerer historien, ser vi alle forbindelsene til andre land, også til Norge, sier Kay Flavell, og nevner at blant de mange som har oppholdt seg på stedet, er den norske skulptøren Kari Elise Mobeck. Kay Flavell ønsker mange flere fra Norge, men også fra Danmark og Sverige, to land som hadde mange utflyttere til New Zealand. – Please come, sier Dr. Kay Flavell.

Vil knytte lokalhistoriske bånd mellom Norge og New Zealand

■ Av Torbjørn Greipsland

Norske lokalhistorikere, kunstnere og andre har en naturlig plass i et Stillehavsprosjekt. Grunnen er utvandringen til New Zealand og andre øyer i Oseania.

Det er Dr. Kay Flavells mening. De første årene av sitt liv bodde hun på New Zealand, der hun også er født. Senere flyttet hun til Storbritannia, og tjue år senere til USA. Til sammen arbeidet hun i 40 år ved ulike universiteter.

I 1990 lanserte hun et prosjekt der hensikten var å bygge broer mellom artister, skribenter og miljøvernere. I forlengelsen av dette startet hun i 2000 det nevnte prosjektet om stillehavsstudier, der 12 personer foruten Kay Flavell er med i ledelsen.

Hun fikk kjøpt en eiendom i Mount Bruce på New Zealand, ikke så langt fra byen Masterton, og bosatte seg der. På

eiendommen er en stor villa med en interessant historie. Den er restaurert og fremstår med sine mange rom og detaljerte finesser som et enestående inspirasjonssted.

– Hit ønsker jeg at kunstnere skal komme for å bli inspirert i møte med hverandre, og av stedets lokale historie, sier Kay Flavell. Hun understreker at kunstnerne ikke skal isolere seg på stedet, men bli kjent med de lokale byggerne og lære av stedets historie.

Norske

I den historien inngår også utvandringen fra Norge til New Zealand på 1870-tallet. Nordmennene slo seg ned i områdene både sør og nord for Mount Bruce, særlig i North Palmerston og Norsewood. Blant de som utvandret, var familien Isakson

fra Ullern i Sør-Odal. Deres navn er knyttet til en liten bygning ved navn Isakson-Love Cottage, som Kay har fått restaurert og som står på eiendommen. På en tur i 2004 til Norge besøkte Kay Flavell Sør-Odal og fikk også kontakt med flere i norsk kulturliv, personer som støttet hennes planer om utveksling.

Flere instanser står bak en pilegrimsled gjennom den store skogstrekningen som fantes da immigrantene kom. Den ble kalt Seventy Miles Bush. På denne strekningen kan man bruke bil om man vil, eller vandre.

Inspirert av lokalhistorien

Selv har Kay Flavell etablert et eget stiprojekt kalt "Whispering Roads", Hviskende veier. Hensikten er at man skal bli inspirert av den lokale historien, som

Tøff start for de norske innvandrerne

■ Av Torbjørn Greipsland

– Da jeg i 2002 besøkte Norge og så de tynne lysstolpene, skjønte jeg hvilket sjokk det hadde vært for de norske immigrantene se de kjempestore trærne de måtte felle på New Zealand før de kunne dyrke jorda.

Det er historiker Valerie A. Burr som sier dette. Hun er selv norskættet med røtter i Vestre Aker og Sør-Odal, bosatt i Palmerston North. Hun er forfatter av boken "Mosquitoes & Sawdust. A history of Scandinavians in early Palmerston North & surrounding districts".

Så på utseende

– Hvordan så New Zealands folk på nykommerne fra Skandinavia?

– Jeg kan vise til en omtale en avis gav de nykomne, der det står at "de selv sagt har et svært utenlandsk utseende, de ser ikke særlig intelligente ut, men siden de er ved god helse og har god

fysikk, vil de uten tvil være brukbare settlere i noen av distriktene."

Og nordmennene fikk sine eiendommer i skogsområdene, sier Valerie, som til vanlig bare bruker Val. Danskene derimot var ikke så dyktige skogsarbeidere, men gjorde det bra som gårdbrukere.

– De skandinaviske immigrantene kom til forhold verre enn de hadde tenkt, de fikk ikke nok arbeid og mange sultet, foruten at både epidemier og skogsbrann rammet dem. Hadde de det verre enn andre immigranter?

– Nei, også andre opplevde omtrent det samme. Den økonomiske depresjonen i 1880-årene rammet sterkt. Men folk sultet ikke så ille at de døde. Men noe sosial velferd fantes jo ikke den gang.

Kjente sagbrukseiere

– Noen av nordmennene gjorde det bra?

– Ja, det gjelder særlig trønderne Johan Richter (bror til den norske statsminister Ole Richter i Stockholm), Jacob Nannestad og Frits Jenssen, som drev det stort med sagbruk og mølle i Palmerston North. Jensen ble ordfører i Palmerston North, forteller Val.

De tre ble meget velstående og bygde seg flotte hus. Sagbruket og annen virksomhet de drev, sysselsatte svært mange, både nordmenn og andre. Alle tre var samfunnsbevisste mennesker.

De betydde også mye for byggingen av en kirke i Palmerston North.

Frits Jensen ble med i bystyret i Palmerston North i 1877 og var borgermester et par år på 1880-tallet. Han fikk en gate oppkalt etter seg. Men Fritz var et navn som ble brukt om tyskere slik vi bruker Ola om nordmann. Og på grunn av første verdenskrigen, der briter (de var mange og hadde kommet tidlig til

New Zealand), og tyskere kjempet mot hverandre, ble gatenavnet i 1917 endret til Russel street.

Måtte preke på engelsk

– Edvard Nielsen virket som ung metodistpredikant i Odal før han i 1872 emigrerte til New Zealand, der han ble en kjent og aktet pastor. Men i 1893 besluttet metodistkonferansen at deres pastorer og forkynnere ikke lenger skulle preke på norsk, men på engelsk. Det medvirket til at han flyttet fra det norske kjerneområdet Norsewood på nordøya, der så mange fra Odalen og Glåmdalen slo seg ned. Hvordan ser du på det vedtaket?

– Det rammet sterkt de eldre som ikke kunne engelsk. Samtidig er det klart at det var til fordel for de unge som i skolene på New Zealand hadde lært seg engelsk. Så for å holde på de unge, var nok vedtaket riktig. Men de tyske innflytterne, som var langt flere enn de skandinaviske,

Nikolai Astrups maleri *St. Hans-bål, minner Val Burr om hennes norske tilknytning*. Foto: Torbjørn Greipsland.

holdt gudstjenester på tysk helt fram til første verdenskrig, da det ble forbudt å bruke tysk.

Norsken borte

– Det virker som om mange av de norske etterkommerne er svært opptatt av sine røtter. Men det finnes vel ikke noe område hvor de til daglig snakker norsk? – Nei, det gjør det ikke. Men i byene finnes enkelte små grupper som prøver å ta vare på språket. Jeg har hørt fra en som jobbet på kafé i Dannevirke, et område en halv times kjøretur sør for Norsewood, at der kommer danske turister og venter å finne folk som fremdeles snakker dansk, forteller Valerie A. Burr.

Mens dette skrives i slutten av februar, holdes stor skandinavisk festival i Norsewood og Dannevirke.

Kåseri om norske pionerer i sju verdensdeler

Torbjørn Greipsland i Askim har nå utarbeidet et nytt kåseri med bilder basert på boken hans "Norske pionerer i sju verdensdeler. Norwegian Pioneers" (Emigrantforlaget). Kåseriet har

hovedvekt på kvinner og menn engasjert i kirker og menigheter i 15 land.

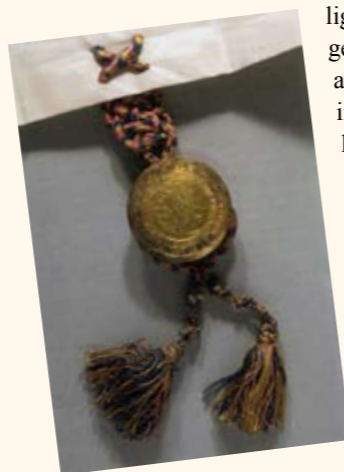
– Responsen på kåseriet har så langt vært meget bra, sier han.

Segltegninger fra hyllingene i Norge 1591 til 1610

Segltegninger fra hyllingene i Norge 1591 og 1610 / red. Anders Bjonnes, Svein Becken, Håvard Blom. – Norsk Sleksthisto- risk Forening, 2010. – 526 sider.

Norsk Sleksthisto- risk Forening har her utgitt et viktig kilde- skrift. Det gjengir ca. 4800 avtegninger av segl og bumerker fra fullmaktsbrevene til utsendinger ved kongehyllingen 1591 og tronfølgerhyllingen 1610. Begge begivenhetene fant sted ved Akershus slott. Plansjeverket er ordnet etter

domkapitler (i bispesetebyene) prostier, prestegjeld, tinglag/skipreider og tilsvarende. Fra 1591 er dessuten seglene fra adelens hyl- lingsbrev bevart og gjengitt her. Adels- mennene kunne/var forventet å møte ved hyllingene i egen person.

Plansjene er forsynte med fyldige kommentarer av formell og realhistorisk karakter. Ikke minst identifisering av et vell av person- og stedsnavn vil være til stor nytte for lokalhistorikere og andre. Kapittelinn- delingen er klar og oversiktlig, og verket er forsynt med gode register, som gjør det raskt og greit å finne fram til det man søker. En ekstra

verdi gis verket ved faglig solide innledende kapitler om henholdsvis kongehyllingene i historisk perspektiv, hyllingene i 1591 og 1610, segl og segl- bruk, bumerker og normering av personnavn.

Utgangspunktet for utgivelsen var det upubliserte seglmaterialet som var avtegnet og registrert i forbindelse med utgivelsen av Aktstykker til de norske stændermøders historie 1548-1661, utgitt for Kildeskriftfondet/Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institutt i perioden 1929-1984. Kjeldeskriftinstituttet gikk i 1991 inn i Riksarkivet, og utgiverne har hatt et nært samarbeid med denne institusjonen.

Verket gir et lenge etterlyst og fyldig grunnlag for mangesidige studier innen heraldikk, sigillografi og kunsthistorie. Ikke minst vil det være til stor nytte for slekts- og lokalhistorisk granskning knyttet til 1500- og 1600-tallet.

Initiativet til utgivelsen ble tatt i forbindelse med feiringen av foreningens 75-års-jubileum i 2001. Det kan trykkes at verket har blitt det som foreningen håpet, nemlig "en jubileumsgave til varig glede".

Styret i Landslaget for lokalhistorie

Styret i Landslaget for lokalhistorie består av representanter fra ulike deler av landet. Bakgrunnen for dette er at man lettere skal ha mulighet til å fremme lokale og regionale saker via "sin" styreprerentant.

Har du spørsmål eller saker du gjerne vil diskutere med styremedlemmet fra din region, er det bare å ta kontakt på telefon eller via e-post!

Sekretariatet er selvfølgelig også tilgjengelig på tlf. 73 59 63 95 eller e-post: hans.nissen@hf.ntnu.no.

Leder:
Kurt Tverli
Mob. 99743808
kurt@tverli.no
Valgområde:
Finmark, Troms, Nordland

Nestleder:
Guri Vallevik Håbjørg
Mob. 91527675
guri.vallevik.habjorg@gmail.com
Valgområde:
Østfold, Oslo, Akershus

Styremedlem:
Harald Hvattum
Tlf. 61334261
harald.hvattum@hadelandshistorie.no
Valgområde:
Hedmark, Oppland, Buskerud

Styremedlem:
Beint Foss
Mob. 90850274
beint@gpartner.no
Valgområde:
Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder

Styremedlem:
Jørg Eirik Waula
Tlf. 51724705
jewaula@broadpark.no
Valgområde:
Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane

Styremedlem:
Aud Mikkelsen Tretvik
Tlf. 73937472
aud.tretvik@ntnu.no
Valgområde:
Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag

Styremedlem:
Knut Sprauten
Tlf. 22925139
knut.sprauten@lokalhistorie.no
NLI sin representant